

Коляденко Н.В.,
Максютина Н.П.,
Казмірчук В.Є.,
Мальцев Д.В.,
Живаго Х.С.

ЗАСТОСУВАННЯ ФІТОПРЕПАРАТІВ У КОМПЛЕКСНОМУ ЛІКУВАННІ НЕЙРОВІРУСНИХ ІНФЕКЦІЙ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (м.Київ)

Ключові слова: нейровірусні інфекції, фітопрепарати, біологічно активні речовини.

Вступ

Віруси не лише знаходяться в оточуючому середовищі, вони, на думку багатьох вчених, є невід'ємною частиною нашого геному, наших клітин [4]. Останнім часом з'являється все більше даних про те, що хронічні повільно прогресуючі захворювання нервової системи, можливо, мають вірусне походження. До таких психічних розладів відносяться порушення, що виникають при вірусних і бактеріальних ураженнях головного мозку та проявляються різними психопатологічними синдромами – від астеничного, неврозоподібного до гострих психотичних реакцій екзогенного типу, шизофреноподібних проявів і навіть психоорганічного синдрому у вигляді деменції та грубих розладів поведінки [1; 2; 4]. До найбільш поширених вірусних інфекцій, що можуть супроводжуватися психічними розладами, відносяться захворювання, спричинені досить розповсюдженими вірусами – герпесу, грипу, парагрипу цитомегаловірусу, вірусу Епштейна-Барр [1; 2; 4]. Структура психіатричної захворюваності характеризується появою нових клінічних форм нейроінфекцій.

Особливе місце серед нейровірусних інфекцій посідає герпетична група опортуністичних вірусів. До 95% населення земної кулі інфіковано одним або декількома типами вірусу герпесу, причому збудник довічно персистує в організмі людини без клінічних проявів інфекції, проте при наявності того чи іншого порушення в імунній системі можлива реактивація інфекційного процесу [2]. Досі до кінця не з'ясовано, що є первинним у розвитку імунологічних порушень при хронічній герпесвірусній інфекції – попереднє послаблення імунітету під впливом різноманітних чинників чи вторинна імунна недостатність, обумовлена ураженням герпес-вірусами самих клітин імунної системи [1; 2].

Імунокомпетентні клітини, маючи інтенсивний метаболізм, стають найбільш вдалими мішенями для вторгнення вірусів, тобто, при вірусній інфекції відбувається зараження самих імунокомпетентних клітин [2]. Інфікування вірусами лімфоцитів і порушення їх функціональних властивостей вважаються основним механізмом формування імунної недостатності при вірусних інфекціях. Віруси можуть уражати як клітини природженої резистентності (макрофаги), так і лімфоцити (Т- і В- клітини). Серед герпетичних нейровірусів вірус герпесу порушує насамперед функціональну активність Т-лімфоцитів, що проявляється у зниженні темпу їх проліферації, а вірус Епштейна-Барр і цитомегаловірус здатні персистувати у макрофагах [2].

Тому одним із найважливіших завдань лікування герпесвірусних інфекцій є підвищення імунітету, що дозволяє запобігти реактивації інфекційного процесу, перешкодити периневральній міграції вірусів в органи і тканини і розвитку специфічної нейровірусної патології.

Основна частина

На здоров'я населення, здатність людського організму протидіяти вірусним інфекціям впливає оточуюче середовище, комплексний характер забудови якого радіонуклідами, відходами хімічних і металургійних виробництв, пестицидами тощо спричиняють імунологічні та цитогенетичні порушення, що проявляються синдромом хронічної втомлюваності і виснажують захисні сили організму [1; 5; 6]. Людина сучасного урбанізованого суспільства, крім того, стає приреченою на ті чи інші різновиди харчової недостатності – мікроелементози, пов'язані з вродженими, природними, техногенними та аліментарними чинниками, через що захисні системи організму стають нездатними до адекватної відповіді на несприятливі впливи оточуючого середовища [3]. Таким чином,

аліментарний дефіцит есенціальних компонентів їжі робить людину ще більш вразливою до інфекційних, в тому числі нейровірусних, захворювань.

Зрозуміло, що порушення імунітету треба лікувати відповідними імунотропними препаратами, які розподіляються на природні (рослинного, тваринного бактеріального, грибкового походження, препарати бактеріофагів), синтетичного і рекомбінантного походження [2]. Серед цих груп препарати рослинного походження використовуються досить обмежено та обережно, що пов'язане із проблемами можливого передозування і спричиненої ним побічної дії (наприклад, ризик надмірного лімфопроліферативного ефекту при застосуванні препаратів ехінацеї пурпурової, що небезпечно індукує апоптозу імуніцитів). Однак ці застереження стосуються переважно екстрактів із рослин, очищених фітопрепаратів, що становлять майже третину сучасних ліків. Справа в тому, що відділення одного або декількох компонентів від рослинної композиції порушує гармонію їх співвідношень у складі рослини і може вплинути на лікувальні властивості. Тобто, лікувальні засоби, виготовлені з нативних рослин, незважаючи на відносно маловиражену фармакологічну активність, нерідко виявляються більш ефективними, ніж синтетичні ліки [3].

Згідно з концепцією гомеостатичного механізму лікувального впливу на організм рослинних засобів, фітозасоби, як і самі лікарські рослини, діють не лише на симптоми та зовнішні прояви захворювання, але й на весь спектр складних взаємовідносин організму з оточуючим середовищем, об'єднуючи людину з її природним оточенням, основу якого складає рослинний світ [3].

Відомо, що прояви герпесвірусних інфекцій послаблюють аскорбінова кислота (природними джерелами якої є плоди шипшини, цитрусові, смородина, шпінат, зелений чай, петрушка, капуста, картопля, суніці), вітамін В1 (тіамін) (природні джерела – молочні продукти, фрукти, хліб з борошна грубого помолу, печена картопля, ізюм, квасоля, коричневий рис). Підтримує функцію імунної системи, фізичне і душевне здоров'я вітамін В6 (піридоксин), джерелом якого є дріжджі, м'ясо, яйця, риба, морепродукти, бобові, банани, картопля, насіння соняшника, горіхи. Однак вітаміни у чистому вигляді, позбавлені тих рослинних речовин, що раніше вважались баластними (харчові волокна) та інших компонентів, проявляють свою активність

інакше, ніж у збалансованих природних формах. Важливими для підвищення адаптогенних властивостей організму, є і такі рослинні речовини, як сапоніни (панаксозиди женьшеню, елеутерококу, лимоннику, аралії, сапоніни ромашки, липи), фенольні сполуки, для яких характерними є бактеріостатична, протизапальна, імунна дія, мікроелементи (хром, цинк, йод, кальцій, кремній, селен, магній тощо) [3].

Рослинні адаптогени справляють переважно системний стимулюючий вплив на фактори природженої резистентності організму і на клітинну ланку імунної системи, сприяючи формуванню Т-хелперів 1 типу [2]. Отже, вони можуть, при правильному застосуванні і оптимальному дозуванні, мати суттєве значення для комплексного лікування герпесвірусних нейроінфекцій, що якраз і схильні вражати Т-лімфоцити. Правильно підібрані і приготовані фітопрепарати можуть впливати і на інші ланки імунітету, посилюючи протидію організму нейровірусам.

Особливого значення в цьому контексті набувають рослинні нутрицевтики – есенціальні біологічно активні речовини, що є основними компонентами організму (вітаміни, провітаміни, вітаміноподібні сполуки, деякі мікроелементи, залізо, кальцій, цинк, селен, йод, деякі моно- і полісахариди, амінокислоти, харчові волокна), при додаванні яких до їжі людина отримує широкий комплекс природних сполук у фізіологічних співвідношеннях, вплив яких на організм є більш тривалим і фізіологічним, ніж синтетичних чи монолікарських засобів [3]. Такі біологічно активні добавки (БАД) дозволяють відновлювати аліментарні дефіцити сучасної людини, підвищуючи адаптаційні можливості організму та його опір, зокрема, вірусним інфекціям.

Нові вітчизняні БАД, розроблені на основі рослинної сировини, вітамінів, антиоксидантів, органічних кислот, харчових волокон, полісахаридів, мінеральних речовин, мають унікальні властивості очищення організму від токсинів і водночас відновлення порушеного захворюванням обміну речовин, стаючи, таким чином, своєрідними регуляторами здоров'я. Ефективність їхнього впливу базується на здатності організму людини до саморегуляції, відновлення порушеної рівноваги [3]. Можливість поєднання БАД із лікарськими препаратами, сприяння відновленню механізмів саморегуляції організму роблять БАД незамінною складовою комплексного

лікування хронічних нейровірусних інфекцій та їх профілактики.

Результати власних досліджень

На основі попередніх результатів досліджень хворих із порушеннями психічного здоров'я, спричиненими нейровірусними інфекціями (віруси герпесу, Епштейна-Барр, цитомегаловірус), проведених нами на базі амбулаторного підрозділу Центру медико-психологічної та соціально-реабілітаційної допомоги НДСЛ «Охматдит» (кафедра менеджменту охорони здоров'я НМУ) та Інституту імунології НМУ імені О.О.Богомольця, у комплексному лікуванні порушень психічного здоров'я, спричинених вірусами герпесу, Епштейн-Барр, цитомегаловірусу, а також профілактиці вірусних інфекцій і синдрому хронічної втомилюваності, підвищенні адаптаційних можливостей організму при нервово-психічних навантаженнях, рекомендується вживати наступні вітчизняні БАД [3]:

- «Фітосорбін-Планта 2» імуномодулюючий (посилює імунну систему, підвищує спротив організму інфекційним і вірусним захворюванням, прискорює процеси загоєння, здійснює антиоксидантний захист на клітинному рівні, має антитоксичну та протизапальну дію, підвищує життєву енергію і стійкість до фізичних і нервових навантажень);

- «Фітосорбін-Планта 3 антистресовий (нормалізує роботу нервової системи, полегшує стресові навантаження, підвищує життєву енергію і стійкість до фізичних і нервових напружень, покращує пам'ять і підвищує розумову працездатність, очищує організм від токсинів, захищає від вільних радикалів, стимулює обмін речовин);

- «Фітосорбін-Планта 12» антиалергійний (знімає нервову напругу, заспокоює нервову систему, підвищує імунітет, очищує організм від токсинів, підтримує гепатобіліарну та ендокринну системи);

- «Авена» (сприяє нормалізації обміну речовин, має спазмолітичну, антиоксидантну, детоксикаційну, загальнозміцнюючу дію);

- «Тіліа» (протизапальна, адаптогенна, репаративна, антимікробна, потогінна, антиоксидантна, детоксуюча, кровоспинна, бактеріцидна дія);

- «Тіліавіт» (підвищує розумову і фізичну працездатність, забезпечує підтримку нервової системи, протидіє стресам, здійснює репаративну дію при гастроентерологічних захворюваннях і вегетосудинній дистонії);

- «Фітосорбін» (зокрема, регулює артеріальний тиск, покращує мозковий кровообіг,

має заспокійливу дію на вегетосудинну систему);

- «Енерговітал» (покращує розумову і фізичну працездатність, підвищує імунітет, стійкість до нервово-фізичних навантажень).

Також, відповідно до індивідуальних особливостей етіопатогенезу захворювання, можна вживати й інші аналогічні БАД. Однак варто зауважити, що хворим із психотичними розладами, спричиненими глибокими органічними ураженнями головного мозку, призначати стимулюючі БАД на зразок «Енерговіталу» слід з обережністю, у зв'язку із можливим ефектом психічного розгальмування, збудження, що спостерігалось у деяких наших пацієнтів, тоді як при астеничному, астено-депресивному синдромі невротичного рівня, неврастенії як проявах нейровірусних інфекцій цей препарат виявився дуже ефективним, підвищуючи настрій, фізичну і розумову працездатність, стимулюючи захисні сили організму.

До складу «Фітосорбіну-Планта 2» входять ехінацея, левзея, родіола, спіруліна, елеутерокок, подорожник, кульбаба, цикорій, солодка, петрушка, морква, ерва, фукус, БАД «Вітапектин». «Фітосорбін-Планта 3» містить шлемник, липу, спіруліну, лимонник, софору, аскорбінову, лимонну, бурштинову кислоти, подорожник, кульбабу, цикорій, солодку, петрушку, моркву, ерву, фукус. «Фітосорбін-Планта 12» відрізняється вмістом вівса, шипшини, БАД «Вітапектин», пектину, м'яти, гарбуза, подорожника, петрушки, кульбаби, цикорію, солодки, моркви, ерви, фукусу.

Наявні в БАД вітаміни – С, Р, В1, В2, В5, В6, В9, U, К, фолієва кислота, каротиноїди – стимулюють роботу імунної системи, сприяють профілактиці інфекційних захворювань, мають антиоксидантну і загоюючу дію, підвищують працездатність і витривалість організму [3].

Вищеназвані фітопрепарати відрізняються від інших БАД тим, що вони містять «Вітапектин» - патентований БАД, модульований на основі супероксиданту кверцетину [3]. До складу «Вітапектину» входять кверцетин, аскорбінова кислота, фруктовий пектин з макро- і мікроелементами (калій, кальцій, магній, цинк, залізо), глюкоза. Головною діючою речовиною у «Вітапектині» є суперантиоксидант кверцетин. Завдяки наявності у його структурі трьох центрів антиоксидантної активності, він має багатогранну біологічну дію, в організмі здатний вберігати від окислення такі біологічно активні речовини, як

адреналін, аскорбінова кислота, вітамін Є [3]. Кверцетин має кардіотропну і капіляророзширювальну дію, антиоксидантні, гіпотензивні, протипухлинні, спазмолітичні, протизапальні властивості. Він підвищує імунітет, проявляє антимікробну і противірусну дію. Саме кверцетин в поєднанні з аскорбіновою кислотою сприяє ефективному лікуванню астеничного синдрому при нейровірусних інфекціях препаратом «Енерговітал», до якого також входять лопух, женьшень, подорожник, пектин, глюкоза.

Висновки

1. БАД «Фітосорбін-Планта», «Вітапектин», «Енерговітал» та інші аналогічні препарати відрізняються як еферентно-стабілізуючим (детоксикація з одночасним

відновленням мікро- і макроелементів, амінокислот та інших біологічно активних речовин, що сприяють відновленню нормального метаболізму та функції органів та систем), так і відновлюючим (стабілізуючим відновлення здоров'я з допомогою активізації резервних сил організму) впливом на організм людини.

2. БАД із рослинної сировини завдяки збалансованому вмісту діючих речовин, м'якому і тривалому терапевтичному ефекту, сприяють гармонізації гомеостазу допомагають відновлювати розумову і фізичну працездатність, протидіяти стресам і можуть успішно використовуватися для комплексного лікування і профілактики нейровірусних інфекцій, синдрому хронічної втомлюваності, імунодефіцитних станів.

ПРИМЕНЕНИЕ ФИТОПРЕПАРАТОВ В КОМПЛЕКСНОМ ЛЕЧЕНИИ НЕЙРОВИРУСНЫХ ИНФЕКЦИЙ

Коляденко Н.В., Максютин Н.П., Казмирчук В.Е., Мальцев Д.В., Живаго К.С.

Резюме. БАД «Фитосорбин-Планта», «Витапектин», «Энерговитал» и другие аналогичные препараты оказывают детоксикационное и восстановительное воздействие на организм. БАД на основе растительного сырья благодаря сбалансированному содержанию действующих веществ, мягкому и продолжительному лечебному эффекту, содействию гармонизации гомеостаза содействуют восстановлению умственной и физической работоспособности, повышают адаптационные возможности и могут использоваться для комплексного лечения и профилактики нейровирусных инфекций, синдрома хронической усталости, иммунодефицитных состояний.

Ключевые слова: нейровирусные инфекции, фитопрепараты, биологически активные вещества.

APPLICATION OF PHYTOPREPARATIONS IN COMPLEX TREATMENT NEYROVIRUSNYKH OF INFECTIONS

Koliadenko N.V., Maksjutina N.P., Kazmirchuk V.E., Maltsev D.V., Zhivago K.S.

Summary. The biologically active additives of «Fitosorbin-Planta», «Vitapektin», «Energovital» and other similar preparations have detox and regenerative influence on an organism. This biologically active additives, made on the basis of vegetative raw materials, thanks to the balanced maintenance of operating substances, soft and long medical effect, assistance of harmonisation of a homeostasis promote restoration of intellectual and physical working capacity, raise adaptable possibilities and can be used for complex treatment and preventive maintenance of nervously-virus infections, a syndrome of chronic weariness, deficiency of immunity conditions.

Keywords: nervously-virus infections, phytopreparations, biologically active substances.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Драннік Г.Н. Клінічна імунологія та алергологія: Навч. посібник.- Одеса, 1999.- 604 с.
2. Казмирчук В.Є., Ковальчук Л.В. Клінічна імунологія і алергологія. Вінниця, 2006.- 528 с.
3. Максютин Н.П. Путь к здоровью с целительными силами природы (в 2-х частях).- К., 2002.
4. Ойфа А. И. Мозг и вирусы (Вирусогенетическая гипотеза происхождения психических заболеваний). – РАМН, 2010.- Psychiatry.ru.
5. Patricia Casey, Christopher Dowrick and Greg Wilkinson. Adjustment disorders; Fault line in the psychiatric glossary / British Journal of Psychiatry 2001; 179:479–481.
6. Rona Moss-Morris and Keith J. Petrie. Discriminating between chronic fatigue syndrome and depression: a cognitive analysis / Psychological Medicine 2001; 31, 469-479.